

*Романенко Т.М., студентка магістратури
Вінницького державного педагогічного
університету ім. Михайла Коцюбинського
Марушак О.В., кандидат педагогічних наук,
доцент Вінницького державного педагогічного
університету ім. Михайла Коцюбинського
м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬО- КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** У статті на основі психолого-педагогічних досліджень змісту технічної та художньої діяльності проаналізовано особливості художньо-конструкторської підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій під час проектування та виготовлення швейних виробів.*

***Ключові слова:** учитель трудового навчання та технологій, художньо-конструкторська підготовка, технічне мислення, діяльність.*

***Abstract.** In the article on the basis of psychological and pedagogical researches on the content of technical and artistic activity, the peculiarities of the artistic and design training of future teachers of labor education and technologies during designing and manufacturing of sewing products are analyzed.*

***Keywords:** teacher of labor education and technologies, artistic-design training, technical thinking, activity.*

Постановка наукової проблеми. Інформаційно-технічні зміни у сучасному суспільстві підвищують вимоги до професійної підготовки фахівців у будь-якій галузі, у тому числі й до підготовки вчителів, у цілому, та вчителів трудового навчання та технологій, зокрема. Професійна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання та технологій передбачає формування у нього конструкторсько-проектувальної та проектно-художньої культури, що безпосередньо пов'язано з дизайном, роль якого у предметно-просторовому середовищі змінюється у часі [2, с. 63]. Дизайн використовує як основний метод проектну діяльність – дизайн-проекування.

Дизайн-проекування – це особливий вид творчої діяльності, пов'язаний з розробкою дизайн-об'єкта за принципом: функціональність, конструктивність, краса, що поєднує в собі наукове та інтуїтивне передбачення і потребує постійного розвитку проектних здібностей [3, с. 176]. Рішення проектного дизайнерського завдання передбачає ґрунтовну художньо-конструкторську підготовку майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. Навчальне проеккування є ефективним засобом

розвитку у студентів специфічного способу мислення і професійних навичок дизайнера.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Українськими науковцями досліджені питання розвитку технічного та творчого мислення, конструкторської діяльності, формування техніко-конструкторських знань і вмінь, розвитку окремих компонентів технічних, художньо-конструкторських здібностей, технічної обдарованості (А. Гедвілло, В. Гетта, В. Делік, Б. Красовський, Г. Левченко, В. Моляко, В. Поляков, В. Сидоренко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та ін.). Заслужують на увагу дисертаційні роботи, які висвітлюють окремі питання досліджуваної проблеми (Л. Денисенко, Н. Знамеровська, Б. Сіменам, М. Тименко, Т. Тхоржевська, Л. Шпак і ін.).

Мета статті – на основі психолого-педагогічних досліджень змісту технічної та художньої діяльності проаналізувати особливості художньо-конструкторської підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій під час проектування та виготовлення швейних виробів.

Виклад основного матеріалу. На основі психолого-педагогічних досліджень змісту технічної та художньої діяльності ми проаналізували особливості художньо-конструкторської підготовки студентів, які здобувають кваліфікацію магістра середньої освіти (Трудове навчання та технології), викладача трудового навчання та технологій і креслення, вчителя дизайну середовища і костюма, у процесі проектування та виготовлення швейних виробів. Для дослідження було використано висновок В. Сидоренка [4] про розумовий, графічний та сенсомоторний компоненти технічної діяльності. Ми зупинилися на дослідженні розумового компонента, що найбільше відповідає художньо-конструкторській діяльності. Аналізуючи дослідження вчених та особливості діяльності студентів у процесі проектування та виготовлення швейних виробів, ми зробили висновок про те, що для ефективного формування і розвитку мислення необхідне вивчення його структури (його складових, їх взаємодії та взаємозв'язку), опис мислення в різноманітних його проявах.

Згідно з дослідженнями Т. Кудрявцева [1], технічне мислення має трьохкомпонентну структуру, складові якої (поняття, образ, дія) перебувають у складній взаємодії. Пріоритетність вищезазначених компонентів залежить від індивідуальних особливостей розвитку студентів. За умови виключення із структури технічного мислення хоча б однієї складової спостерігається порушення процесу розв'язання технічного завдання.

Студенти з розвиненим понятійним мисленням формують етапи своєї діяльності, аналізують, ставлять питання, роблять висновки. Студенти з образним (наочно-образним) мисленням мають більш розвинену уяву, фантазію, оригінально і творчо конструюють, використовують символи, схеми і зображення. Для дієвого мислення характерним є його опора на безпосереднє сприйняття предметів у процесі виконання дій з ними. Слова при цьому виконують в основному констатувальну функцію. Такий вид мислення проявляється в діяльності, специфіка якої зумовлена розв'язанням

мислительних завдань з одночасним підкріпленням практичними діями.

За характером процесу технічне мислення є оперативним. Один з проявів оперативності мислительної діяльності полягає в умінні ефективно застосовувати знання в різних умовах. З цієї точки зору технічне мислення є практично-дійовим. Інший прояв оперативності викликаний обмеженістю інтервалів часу в процесі розв'язання технічних задач, які ставлять студента перед необхідністю швидкого прийому та переробки нової інформації і своєчасного прийняття рішення.

У процесі мислення оперують поняттями. Але, навіть якщо студент володіє необхідними знаннями, значення образу важко переоцінити. Під час проектування одягу студенти стикаються із складними за своєю структурою образами, просторовими залежностями і співвідношеннями. До них належать розгортки виробів складних конструкцій; креслення конструкцій виробів як результат використання способів технічного моделювання; форма, величина, розміщення окремих деталей між собою та з моделлю в цілому тощо. Відомості про виріб задаються системою графічних знаків і ліній. У процесі передачі обрисів силуету конкретного виробу використовують схематичне зображення відповідних геометричних фігур чи подібних предметів. Наприклад, прямокутний силует – у вигляді прямокутника. Водночас вироби такого силуету можуть мати назви, аналогічні зображенням: брюки-сигарети, плаття-труба.

Для успішного оволодіння художньо-конструкторською діяльністю важливими є рівень розвитку просторового мислення та просторової уяви студентів. Вони є формою відображення навколишнього світу, необхідною умовою успішного пізнання та перетворення дійсності. У науці й техніці для опису різних технічних об'єктів, технологічних процесів застосовують графіки, схеми, креслення, інструкційні карти. Просторове мислення є суттєвим компонентом підготовки до практичної діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Просторове мислення має свої особливості. Психологічним механізмом просторового мислення є діяльність уявлення. Ця діяльність забезпечує сприйняття просторових співвідношень, їх перетворення та створення на цій основі нових просторових образів. У просторовому мисленні проходить постійний перехід реальних об'єктів до умовних графічних зображень, від трьохмірних зображень до двомірних і навпаки, тобто відбувається постійне перекодування.

Просторове мислення розглядають як різновид образного мислення, проте воно відрізняється від інших форм образного мислення, оскільки дозволяє виділяти з різних об'єктів, їх графічних моделей просторові властивості і відношення, розглядати їх як об'єкт аналізу і перетворень.

Особливості просторового мислення особливо яскраво простежуються у процесі розв'язання графічних завдань. Під час створення ескізу моделі одягу, конструювання та моделювання швейних виробів студенти виділяють просторові співвідношення об'єктів, їх розміщення, основні розміри та форму, відображають їх в уяві чи поняттях.

Важливе значення у процесі художнього конструювання швейних виробів належить просторовій уяві. Уява є більш складною діяльністю уявлення. Вона здійснюється вже з максимальним відокремленням від вихідної наочної основи шляхом різнопланових і багаторазових перетворень наявних образів, створених на різній наочній основі. Уява полягає у перетворенні уявлень і їх уявному роз'єднанні, поєднанні, трансформації. Сутністю уяви є створення нових образів на основі наявних. Уява дає можливість передбачити результати роботи, завдяки їй студент наперед може зорієнтуватися в процесі практичної діяльності.

Художня уява – це здатність самостійно створювати нові моделі, образи, втілені в оригінальні композиції. Художній образ в мистецтві створення костюма – це гармонійне поєднання образу людини і характеру костюма. Якщо сприйняття припиняється, то зберігаються сприйняті образи. Засвоєні поняття вступають у зв'язок з іншими поняттями й утворюється система понять чи система знань. Створені в уяві образи завжди характеризуються новизною. Будь-який новий образ уяви виникає на основі конкретних знань про окремі властивості предметів і явищ оточуючого світу.

Мислення фахівця, який працює у галузі створення одягу, є своєрідним видом художнього мислення, до складу якого входить як наочно-образне, так і абстрактно-теоретичне мислення, без переваг одного над іншим. Воно вимагає не лише мотивів, які збуджують фантазію, а й постійного вирішення логічних задач. Від першого відчуття об'єкта чи явища до створення на його основі художньо-образного твору проходить довгий та складний шлях. Емоційне відчуття предмета веде за собою вивчення, усвідомлення логіки його формоутворення. Свідоме сприйняття об'єкту (спостереження та аналіз формоутворення) виступає як візуальна інформація (начерки, ескізи тощо) та як аналіз формоутворення (вияснення будови, засвоєння теорії кольорових поєднань тощо). Цей матеріал є прямим продуктом цілеспрямованої дії, готовий до використання в конкретній творчій роботі.

Одночасно з відбором необхідних вражень та їх засвоєнням через свідомість проходить матеріал, який не потрібний в безпосередній роботі. Неусвідомлений, він теж нагромаджується і є побічним продуктом пасивного сприйняття. Потім цей матеріал може неочікувано виникнути в пам'яті та стати корисним у вирішенні творчого завдання. Нагромаджений прямий продукт цілеспрямованої дії дає можливість у будь-який момент відтворити в пам'яті образ об'єкту. Відбувається виділення основних і допоміжних ознак. Вторинне втрачає своє значення, проходить узагальнення, типізація (виявлення найбільш характерних властивостей). У творчості, наприклад, художника-модельєра, ця робота виконується на рівні нескладних композицій костюма. Логічним завершенням аналітичного пошуку є теоретичне обґрунтування розроблення нового художнього образу, створення колекції, включаючи питання формоутворення, підготовки матеріалів для творчих розробок.

Для конструювання виробу застосовують різні методи і прийоми побудови плоских деталей крою, конфігурація яких забезпечує надання

виробу певної форми. Конструювання відповідає за зовнішній вигляд і передбачає об'ємно-просторову форму одягу, поділ її на конструктивні пояси, конфігурацію і розміри складових частин, способи з'єднання деталей у єдине ціле з врахуванням властивостей матеріалів, із яких виготовляють виріб тощо.

Специфіка художньо-конструкторської діяльності вимагає високого рівня розвитку зорової пам'яті. Розвинена пам'ять є необхідною умовою успішного пізнання дійсності, оскільки завдяки процесам пам'яті відбувається закріплення, упізнання, відтворення предметів та явищ. Фахівець у галузі дизайну одягу повинен відтворити динамічний (рухомий) образ предмету. Він повинен вміти не лише зобразити уявний предмет в ескізі у певному вигляді, але й за потреби змінити його положення, повернути в потрібну сторону, по-іншому врахувати освітлення тощо.

Зображення моделі одягу відбувається завдяки органам чуття, через відчуття і зорові сприйняття, тому важливе значення має сприйняття розмірів, відстаней, форми, фігури. Вміння помічати характерні, але малопомітні особливості виробів, окремих деталей проявляються через спостережливість. У процесі конструювання та моделювання одягу це – сприйняття відповідності швейного виробу конкретній фігурі людини, пропорційність окремих деталей і моделі в цілому, об'єму виробу, особливості силуету, форми, конструкції, кольору тощо.

Залежно від конкретних завдань можна виділяти в одному й тому самому виробі різні ознаки та властивості. Під час художнього моделювання особливу увагу звертають на колір матеріалу, з якого виготовляють певну модель, його фактуру, можливість використання оздоблення тощо. Особливу роль у накопиченні досвіду спостереження відіграють знання та вміння з оцінювання перспективного зображення, співвідношення світла і тіні, видимих форм тощо.

Висновок. Художньо-конструкторська діяльність майбутніх учителів трудового навчання та технологій під час проектування одягу – достатньо складний процес, що інтегрує в собі не лише діяльність із створення певного виробу чи його вдосконалення, але й формування творчих здібностей студентів, коли проявляється вміння бачити у звичайних речах нові якості і форми.

Увесь процес художнього конструювання – це постійний пошук технічного рішення. Таким чином, навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій основ художнього конструювання побудує міцне підґрунтя для засвоєння в загальному процесу проектування, забезпечить формування художньо-конструкторських умінь і навичок, творчих здібностей студентів.

Список використаних джерел:

1. Кудрявцев Т. В. Психология технического мышления / Т. В. Кудрявцев. – М. : Педагогика, 1975. – 304 с.
2. Марущак О. В. Формування у майбутнього вчителя технологій

професійної компетентності з основ дизайну / О. В. Марущак, В. П. Король // Дизайн-освіта майбутніх фахівців : теорія і практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (21–22 берез. 2017 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. основ виробництва та дизайну. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. – С. 62-71. – <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7832>.

3. Марущак О. В. Формування проектної культури майбутнього вчителя технологій / О. В. Марущак, Д. М. Луп'як // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : Зб. наук. пр. – Випуск 51. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 174-179.

4. Сидоренко В. К. Інтеграція трудовою навчання і креслення (дидактичний аспект) / В. К. Сидоренко; [за ред. Д. О. Тхоржевського]. – К. : УДПУ, 1995. – 142 с.